

نیز دینای درستی داده نمی‌شود. البته این موضوع به هر حال در جایگاه خودش جای تأمل و طرح سؤال دارد. به نظر می‌رسد قهرمان فیلم «موسی کلیم‌الله» مادر موسی است و نویسنده و کارگردان با کمترین اشاره در فیلمش قهرمان دوم زندگی حضرت موسی که بی‌شک همسر فرعون است را نادیده می‌گیرد. زیر این دوزن که یکی حضرت موسی را به دنیا آورده و دیگری جان‌ش را نجات داده و بزرگش می‌کند می‌توانستند پرداخت بهتر و بیشتری داشته باشند. تنها اطلاعاتی که از «آسیه» در فیلم داده می‌شود در سکانسی است که فرعون در حالت مستنی با او صحبت می‌کند. «حاتمی‌کیا» از این سکانس بیشتر پارافراتر نمی‌گذارد و از یکی از چهار زن بهشتی که در قرآن به آن اشاره شده چیز بیشتری نمی‌گوید.

فیلم «موسی کلیم‌الله» محمل و اثری است که تقابلی زنانه را به منصفه ظهور می‌رساند و نگاه و رنج مادرانه را به تصویر می‌کشد. رنج مادر موسی «یوکاپد»، «آسیه» و نیز قابله‌ای به نام «فوندد» که امکان مادر شدن را ندارد ولی با دیدن چهره حضرت موسی مهر مادری در او برانگیخته می‌شود. این سه شخصیت اصلی زن قصه و تقابل آن‌ها در حفظ فرزند از گزند نگاه مردانه‌ای که در تلاش برای کشتن حضرت موسی است به تمامی، درام داستان را می‌سازند. نگاهی زنانه که در جای جای فیلم حاکم است. و رویکردی که در پایان نیز موفق و سر بلند می‌شود. رنج مادرانه عنصر برجسته‌ای است در روایت و سکانس‌های مهم فیلم «موسی کلیم‌الله». به جز این سه زن اصلی قصه بقیه زنان و مادران عمرانی نیز در این رنج سهیم هستند. در سکانس‌های ربوده شدن فرزندان، به کیسه انداختن نوزادان پسر، در آب «نیل» انداختن کیسه‌های حاوی نوزادان، آویزان کردن کیسه‌ها از گاری‌ها، حزن و غم زنان عمرانی و کل کشیدنشان برای از دست دادن نوزادانشان همگی، سکانس‌های تکان‌دهنده از رنج مادران و زنان قصه است که فیلم «موسی کلیم‌الله» حاتمی‌کیا را به عنوان اثری با نگاهی زنانه در ذهن مخاطب ماندگار می‌سازد.

حاتمی‌کیا در انتخاب برهه زمان روایت داستان موسی کلیم‌الله (به وقت طلوع) هوشمندی به خرج داده و دورهای از زندگی حضرت موسی را انتخاب کرده که تاکنون به آن پرداخته نشده و با خلق جلوه‌های ویژه بصری و میدانی در خلق لحظات ناب‌ی در آن به موفقیت قابل تأملی دست یافته است. او با دست‌کاری برخی از داستان‌هایی که در قرآن هم به آن‌ها اشاره شده سعی کرده است تا شخصیت‌های تاریخی را به گونه‌ای معرفی و نمایش دهد که لحظات دراماتیک و اوج و فرودهای روایت داستان‌ش به خوبی از کار در آید. اما او در این میان عمداً از نزدیک شدن به برخی از شخصیت‌های مهم آن دوره از جمله «فرعون» و «آسیه» دوری می‌کند و فرعون را فردی عاشق، مستأصل و ضعیف معرفی می‌کند و «آسیه» فیلم او نیز فردی منفعل نمایش داده می‌شود. به این ترتیب شخصیت‌های فرعی قصه حضرت موسی در روایت «ابراهیم حاتمی‌کیا» در فیلم «موسی کلیم‌الله» ایفاگر نقش‌های اصلی می‌شوند.

مهدی قنبر، منتقد سینما

نقدی بر فیلم «موسی کلیم‌الله» جدیدترین ساخته «ابراهیم حاتمی‌کیا»

سه زن کلیدی در قصه موسی

فیلم «موسی کلیم‌الله» محمل و اثری است که تقابلی زنانه را به منصفه ظهور می‌رساند و نگاه و رنج مادرانه را به تصویر می‌کشد. رنج مادر موسی «یوکاپد»، «آسیه» و نیز قابله‌ای به نام «فوندد» که امکان مادر شدن را ندارد

تکان‌دهنده با کمک جلوه‌های ویژه بصری و فیلم‌برداری آن توانسته به این بخش داستان حضرت موسی عمق و ویژه‌ای ببخشد. انتخاب این برهه زمانی از زندگی حضرت موسی توسط کارگردان بسیار هوشمندانه نیز بوده و قابل مقایسه با هیچ اثر مشابه دیگری نیست چرا که تاکنون فیلمی از این بخش زندگی حضرت موسی ساخته نشده است. فیلم‌های مهم تاریخ سینما مانند «فرمان» (سیسیل بی. دمیبل) همگی پس از آن به آب انداختن و از آب گرفتن نوزاد آغاز می‌شوند. این هوشمندی را «مجید مجیدی» نیز در ساخت فیلم «محمد رسول‌الله» به خرج داده بود؛ او به برهه‌ای از زندگی پیامبر اسلام (ص) پرداخت که در فیلم‌های مهم تاریخی مانند «محمد رسول‌الله» مصطفی عقاد به آن پرداخته نشده بود. پس انتخاب این برهه زمانی در فیلم «حاتمی‌کیا» نیز انتخابی هوشمندانه و ارزشمند بوده است. البته این فیلم برخلاف فیلم «مجید مجیدی» از آزار جاعات فرامتنی مذهبی نیز تهی است که شاید بتواند اقبال بیشتری در جذب بازارهای خارجی داشته باشد.

در فیلم سه شخصیت زن مهم وجود دارد «مادر موسی» که همه داستان‌ها حول محور او می‌چرخد. زن قبطی که از باردار بودن مادر موسی مطلع می‌شود، فرزند را می‌بیند اما گزارش نمی‌دهد. او در نهایت تا جایی پیش می‌رود که به مادر موسی در نجات فرزند باری می‌رساند. و سوم شخص «آسیه» همسر فرعون است. شخصیتی که در قصه «حاتمی‌کیا» اما منفعل‌ترین فرد از میان این زن‌ها است. علت کم‌رنگ بودن نقش او در فیلم نامه نیز عنوان نمی‌شود. حتی در رابطه با همسرش فرعون

حاتمی‌کیا با سابقه خلق درام‌های قدرتمند در آثارش و ساخت فیلم‌های جنگی، توانمندی بسیاری در خلق قصه‌ها و درام‌ها در دل داستان‌های فرعی و حاشیه در یک فیلم تاریخی مانند «موسی کلیم‌الله» دارد؛ و با توانایی‌هایی که در جلوه‌های ویژه میدانی کسب کرده نیز تصور می‌شد که در ساخت این بخش از فیلم نیز بتواند موفق عمل کند. یکی از نکات مهم در ساخت فیلم‌های سینمایی تاریخی جلوه‌های بصری و میدانی و به‌ویژه در طراحی صحنه، لباس، گریم و فیلم‌برداری آن است که همواره باید بر آن تسلط داشت. از جمله نکات مهم در ساخت اثری تاریخی، دقت در رسیدن به گفتار شخصیت‌ها است. باید لحن انتخاب شده تا انتهای فیلم ادامه یابد و از این استاندارد گویش تخطی نشود. زیرا این تخطی از جمله ضعف‌های اثر شناخته می‌شود. حاتمی‌کیا برای فیلم «موسی کلیم‌الله» لحن کلاسیک را انتخاب کرده است. لحنی که در ابتدای فیلم به گوش مخاطب ثقیل می‌نشیند اما به مرور که داستان پیش می‌رود شاهد این بودیم که این لحن به تدریج کم‌رنگ می‌شود. به این ترتیب او از این استاندارد قراردادی خودش تخطی کرده و آن را تا پایان کار رعایت نکرده است.

انتخاب بخش نخست زندگی حضرت موسی، یعنی پیش از تولد تا به آب انداختن این شخصیت در روایت «نیل» از جمله تولد حضرت موسی و کشتن نوزادان، اساساً در خود، ساختاری دراماتیک دارد؛ اما «حاتمی‌کیا» با برجسته کردن شخصیت مادر موسی «یوکاپد» و وجوه خاص و مادرانه او، اوج و فرودهای قصه، حوادث تاریخی و نیز سکانس‌های